

Jerzy Czołgoszewski

Jednostki specjalne izraelskiej Służby Więziennej

Special units of the Israeli Prison Service

Dynamiczne zmiany zachodzące wewnątrz, jak i na zewnątrz jednostek penitencjarnych stanowią potencjalne zagrożenie dla ich bezpieczeństwa. W celu przeciwdziałania pojawiającym się niebezpieczeństwom w służbach więziennych wielu krajów utworzono jednostki specjalne.

W artykule przedstawiono doświadczenia Izraelskiej Służby Więziennej związane z zagrożeniem bezpieczeństwa zakładów penitencjarnych oraz omówiono trzy oddziały specjalne: Masadę – jednostkę „przejmowania”, Nahshon – jednostkę konwojowania więźniów oraz Dror – jednostkę zwalczającą narkotyki. Ponadto dokonano analizy struktury organizacyjnej tych oddziałów, procesu szkolenia oraz omówiono ich zadania i wybrane metody działania.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, jednostki specjalne, więzienie, „więźniowie bezpieczeństwa”.

The dynamic changes taking place both inside and outside penitentiary institutions are a potential threat to their safety. In order to counter the emerging dangers in the prison services in many countries set up special units.

The article presents the experience of the Israeli Prison Service with security penitentiary and discusses three special units: Masada – „take-over” unit, Nahshon – prisoner transportation unit and Dror – anti-drugs unit.

In addition, an analysis of the organizational structure of the branches, the training process and discusses their tasks and some methods of operation.

Key words: security, special units, a prison, „security prisoners”.

Wprowadzenie

W stale zmieniającym się świecie pojawia się coraz więcej zagrożeń związanych z bezpieczeństwem państwa. W polskim systemie państwowym za zapobieganie tym zagrożeniom odpowiada szereg wyspecjalizowanych instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego, do których zaliczana jest również Służba Więzienna¹. Zarządzając bezpieczeństwem w zakładach karnych należy uwzględniać zapobieganie pojawiającym się zagrożeniom, mając na uwadze dynamiczne zmiany zachodzące zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz jednostek penitencjarnych². Jednym z działań związanych z potencjalnymi niebezpieczeństwami było utworzenie w Służbie Więziennej piętnastu grup interwencyjnych (dalej GISW)³. Grupa interwencyjna, wchodząca w skład okręgowych sił wsparcia lub w skład odwołu dyrektora generalnego, składa się z dwóch sekcji, po minimum ośmiu funkcjonariuszy. Do jej podstawowych zadań należy zapobieganie zdarzeniom nadzwyczajnym, likwidowanie ich skutków oraz konwojowanie osadzonych tzw. „niebezpiecznych”, jak również innych wymagających wzmożonych działań ochronnych⁴. Zadania te wykonywane są m.in. poprzez prowadzenie codziennych czynności kontrolnych: cel mieszkalnych, miejsc zatrudnienia skazanych oraz osób przybywających na widzenia, jak również samych osadzonych. Ponadto grupy interwencyjne mogą być wykorzystywane do działań związanych z zapobieganiem i likwidacją klęsk żywiołowych, katastrof lub pożarów⁵.

Staranny dobór kandydatów do zespołów interwencyjnych zapewniają wysokie wymagania kwalifikacyjne dotyczące wzorowego przebiegu służby oraz predyspozycji fizycznych i innych umiejętności potwierdzanych przez badania psychologiczne i lekarskie oraz testy sprawnościowe. Służbę w tych grupach pełnią m.in. specjaliści od różnego rodzaju sportów walki oraz strzelectwa⁶. Wszyscy funkcjonariusze grup interwencyjnych przechodzą także szkolenia w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

¹ E. Pływaczewski, J. Pomiankiewicz, *Więziennictwo jako element systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa – wariant polski i aspekty międzynarodowe*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, nr 82, 2014, s. 93.

² Tamże, s. 98.

³ Zarządzenie nr 14 dyrektora generalnego Służby Więziennej z 31.03.2010 r. w sprawie zasad organizacji i zakresu działania etatowych Grup Interwencyjnych Służby Więziennej (z późn. zm.).

⁴ Ibidem, rozdział 3 § 4.

⁵ *Polska Służba Więzienna. Informator 2010*, CZSW, Warszawa 2010, s. 49-50.

⁶ Ibidem, s. 50.

Wypełniając swoją rolę w systemie bezpieczeństwa państwa członkowie GISW stale doskonaliły swoje umiejętności interwencyjne w różnych dziedzinach występujących zagrożeń. Uczestniczą w warsztatach, zawodach, ćwiczeniach itp. działaniach organizowanych wspólnie z wyspecjalizowanymi jednostkami policji, straży granicznej, żandarmerii wojskowej, służby celnej i straży pożarnej.

Polska Służba Więzienna rozwijając dwu- i wielostronne kontakty międzynarodowe od wielu lat czerpie z doświadczeń innych krajów w zakresie działań związanych z szeroko pojętą problematyką dotyczącą bezpieczeństwa więzień. Pomimo licznych społecznych, politycznych i kulturowych różnic dzielących polskie i izraelskie więziennictwo zapoznanie się z doświadczeniami izraelskich oddziałów specjalnych może być pomocne w ciągle trwającej dyskusji nad zasadnością utworzenia GISW, a zwłaszcza określeniem zakresu ich działania.

Zagrożenia bezpieczeństwa w izraelskich jednostkach penitencjarnych

Na doświadczenia Izraelskiej Służby Więziennej (po hebrajsku Sherut Batei HaSohar), w skrócie powszechnie nazywanej Shabas (po angielsku Israel Prison Service, dalej: IPS), związane z bezpieczeństwem jednostek penitencjarnych szczególnie wpływ miały bunty w izraelskich więzieniach, w wyniku których odnotowano ofiary, zarówno wśród osadzonych, jak również wśród funkcjonariuszy więziennych. Np. w trakcie zamieszek do których doszło 31 lipca 1958 r. w Zakładzie Karnym w Szata z rąk buntujących się arabskich więźniów zginęło dwóch strażników i jedenastu więźniów, ponadto z zakładu zbiegło 66 osadzonych.

Kolejnym momentem przełomowym związanym z bezpieczeństwem więzień było pojawienie się w izraelskich więzieniach, po wojnie sześciodniowej w 1967 r., tzw. „więźniów bezpieczeństwa”. Tym mianem określono arabskich osadzonych, skazanych na karę pozbawienia wolności lub aresztowanych za przestępstwo, które oceniono jako zagrażające bezpieczeństwu publicznemu lub mające miejsce z pobudek nacjonalistycznych⁷. Ta sytuacja wymusiła budowę nowych obiektów dla tej ka-

⁷ Zarządzenie IPS nr 04.05.00, *Security Inmates in the Israel Prison Service*, Office of the Israel Prison Service Spokesperson, 2007, s. 3, oraz <http://nolegalfrontiers.org/en/general-information/military-prisons>, (dostęp: 2.05.2011).

tegorii osadzonych (np. w Beer Szewa) oraz konieczność wypracowania specjalnych metod postępowania.

Ważną datą w historii izraelskiego więziennictwa było uznanie przez rząd Izraelskiej Służby Więziennej za jedyną formację państwową odpowiedzialną za tymczasowo aresztowanych i skazanych odbywających karę pozbawienia wolności, w tym za „więźniów bezpieczeństwa”, którzy wcześniej podlegali izraelskiej armii i policji⁸. Sytuacja ta spowodowała, że liczba „więźniów bezpieczeństwa” gwałtownie wzrosła z 802 w 2000 r. (stanowili wówczas 8,5% ogólnej populacji więźniów) do 9 628 w 2006 r. (tj. 46,7%)⁹. W połowie 2014 r. przetrzymywanych było ok. 5500 osadzonych tej kategorii¹⁰.

Przejęcie zarządu nad więzieniami wojskowymi i „więźniami bezpieczeństwa” spowodowało, że obecnie w izraelskich jednostkach penitencjarnych istnieje stałe zagrożenie bezpieczeństwa atakami terrorystycznymi oraz buntami (strajkami). Do najgroźniejszych wydarzeń związanych z naruszeniem bezpieczeństwa zaliczyć należy np. generalny strajk głodowy w 2004 r., który trwał ok. 19 dni oraz zamieszki, które wybuchły w 2007 r. w więzieniu Ketziot, położonym na pustyni Negew, podczas których zbuntowała się połowa z ok. 2200 przetrzymywanych tam „więźniów bezpieczeństwa”¹¹. W ostatnich latach w dużym strajku głodowym w 2012 r. brało udział ok. 1600 więźniów¹², w 2013 r. prawie wszyscy spośród 4500 palestyńskich więźniów wzięli udział w kolejnym strajku głodowym¹³, a w 2014 ok. 300 więźniów prowadziło protest głodowy przez 63 dni¹⁴. 1 sierpnia 2015 r. arabscy więźniowie wszczęli bunt w więzieniu Szaron, podpalając więzienną synagogę¹⁵.

Do najważniejszych zagrożeń mogących wystąpić ze strony „więźniów bezpieczeństwa” zalicza się:

- porwanie członków personelu więziennego i wykorzystanie ich jako „karty przetargowej”,

⁸ 12.01.2004 r.

⁹ *Ogólna liczba więźniów w latach 2002-2010*, „Więźniowie bezpieczeństwa” w latach 2002-2010, www.ips.gov.il (dostęp: 27.03.2011).

¹⁰ *Izrael. Palestyńscy więźniowie zakończyli protest głodowy*, „Gazeta Wyborcza” 2014 z 25.06.2014 r. http://wyborcza.pl/1,91446,16213077,Izrael_Palestynscy_wiezniowie_zakonczyli_protest_glodowy.html (dostęp: 29.01.2016).

¹¹ *Security Inmates in the Israel Prison Service*, op. cit., s. 18.

¹² <http://bliskiwschod.pl/2012/05/protest-glodowy-palestynskich-wiezniow-trwa/>, (dostęp: 29.01.2016).

¹³ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 14.03.2013 r. w sprawie Arafata Dżaradata i sytuacji palestyńskich więźniów w izraelskich więzieniach (2013/2563(RSP)), P7_TA(2013)0102, pkt B.

¹⁴ *Izrael. Palestyńscy więźniowie zakończyli protest głodowy*, op. cit.

¹⁵ <http://www.izrael.badacz.org/historia/palestynaonz15.html> (dostęp: 28.01.2016).

- atak na obiekt penitencjarny w celu umożliwienia ucieczki osadzonym,
- atak na strażników więziennych,
- dokonanie ucieczki z więzienia lub z pojazdu w czasie transportu,
- organizowanie strajków generalnych,
- okazywanie nieposłuszeństwa, wszczynanie zamieszek,
- przemyt niebezpiecznych narzędzi na teren więzień oraz ich produkcja wewnątrz obiektów penitencjarnych,
- kierowanie działalnością terrorystyczną z więzienia w celu koordynacji planowanych akcji,
- współpraca „więźniów bezpieczeństwa” z więźniami kryminalnymi,
- przemyt narkotyków¹⁶.

Drugą konsekwencją uznania podmiotowości IPS w systemie bezpieczeństwa państwa było przekazanie w jej gestię konwojowania wszystkich osadzonych. IPS odpowiedzialna jest za transportowanie:

- skazanych i aresztowanych między jednostkami penitencjarnymi,
- aresztowanych do policji i sądów w celu przeprowadzenia czynności procesowych,
- aresztowanych z policji do aresztów śledczych i zakładów karnych,
- „więźniów bezpieczeństwa” na rozprawy w sądach wojskowych,
- osadzonych do Sądu Najwyższego¹⁷.

Ogółem IPS dokonuje transferu 390 tys. osadzonych rocznie¹⁸.

Jednostki do zadań specjalnych

Odpowiedzią IPS na nowe wyzwania w izraelskim więziennictwie związane z „więźniami bezpieczeństwa” oraz zwiększone obowiązki dotyczące transportowania osadzonych doprowadziły do powołania i rozbudowy w jej strukturach organizacyjnych trzech oddziałów specjalnych:

- Masady – jednostki szybkiego reagowania („przejmowania”),
- Nahshon – jednostki transportu i bezpieczeństwa,
- Dror – jednostki wywiadowczej zwalczającej narkotyki.

¹⁶ *Security Inmates in the Israel Prison Service*, op. cit., s. 15.

¹⁷ *The Special Units of the Israel Prison Service*, IPS – Spokesperson’s Department (brak roku wydania), s. 4-5.

¹⁸ Ministry of Public Security, <http://mops.gov.il/English/CorrectionsENG/IPUnitsENG/Pages/Nahshon--Prisoner-Transportation.aspx> (dostęp: 30.01.2016).

Masada¹⁹

Swoją nazwę ta elitarna jednostka specjalna IPS wzięła od skalnej twierdzy, gdzie w 73 r. n.e., licząca prawie tysiąc obrońców załoga żydowska oblegana przez Rzymian, zamiast poddania wybrała samobójczą śmierć. Dziś izraelscy żołnierze licznych formacji militarnych, w tym również Masady, składając przysięgę w twierdzy wypowiadają zdanie „Masada nigdy więcej nie padnie”.

Utworzona w latach 90. XX wieku Masada stała się jednostką elitarną w 2003 r. w odpowiedzi na brak skutecznej reakcji na występujące zagrożenia, jakimi były w tym czasie akcje organizowane przez „więźniów bezpieczeństwa”. Należały do nich m.in. ataki na personel więzienny, bunty, próby brania zakładników spośród strażników więziennych oraz zamieszki w więzieniu Szikma²⁰. W trakcie strajku, w którym wzięło udział ponad czterystu palestyńskich więźniów, pięciu strażników więziennych zostało rannych²¹.

Do podstawowych zadań jednostki należy sprawowanie nadzoru nad wszystkimi wydarzeniami mającymi miejsce w obiektach podległych IPS, włącznie z zagwarantowaniem wsparcia operacyjnego różnym służbom odpowiadającym za bezpieczeństwo w państwie.

Jej operatorzy, czyli członkowie grupy specjalnej, posługują się specjalistyczną wiedzą oraz umiejętnościami, wykorzystując różne techniki sztuk walki – w celu neutralizacji powstałych zdarzeń bez narażenia na utratę życia bądź zdrowia biorących udział w tych zdarzeniach osadzonych. Masada, w odróżnieniu od innych jednostek IPS, sama rekrutuje personel swoich oddziałów. Rekrutacja nowych członków do zespołu następuje co trzy lata, a wewnętrzne kwalifikacje przeprowadzane są przez specjalistów i trenerów jednostki. Ponieważ rekrutacja do Masady odbywa się tylko raz na kilka lat, jest ważnym i cieszącym się dużym zainteresowaniem wydarzeniem.

Oddział spełnia najwyższe standardy przewidziane dla jednostek specjalnych działających podczas zagrożeń związanych z możliwością utraty

¹⁹ J. Czołgoszewski, *Zarządzenie więzieniami w doświadczeniach polskich i izraelskich*, [w:] T. Bulenda, A. Rzepliński (red.), *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny*, UW IPSiR – CZSW, Warszawa 2015, s. 448-450.

²⁰ A. Hass, *Prisoners Break Hunger Strike at Shikma Prison*, „Haaretz”, 29.08.2004 r., <http://www.haaretz.com/print-edition/news/prisoners-break-hunger-strike-at-shikma-prison-1.133025> (dostęp: 2.02.2016).

²¹ Cieniem na wizerunku grupy jest wypadek śmiertelny, do którego doszło 22.10.2007 r. w zakładzie karnym Ketziot na pustyni Negew, kiedy w niejasnych okolicznościach członek Masady śmiertelnie postrzelił palestyńskiego więźnia. Zob. A. Górski, *Pięść Dawida. Tajne służby Izraela*, Kraków 2016, s. 23-27.

życia lub zdrowia. Działa w oparciu o regulacje dotyczące zadań i celów w zwalczaniu terroru kryminalnego, a bezpośrednio dowodzi nią szef ds. bezpieczeństwa IPS. Do czasu powstania Masady, w przypadku powstałych zagrożeń, IPS korzystała ze wsparcia jednostek zewnętrznych.

Wszyscy członkowie oddziału przechodzą sześciomiesięczny kurs, na który składają się zajęcia dotyczące wszystkich aspektów działania jednostki wraz z treningiem sztuk walki oraz zasad współdziałania z innymi doborowymi oddziałami, tak w Izraelu jak i za granicą.

Operatorzy jednostki są doskonale wyszkolonymi ekspertami, których doświadczenie nie odbiega od wiedzy specjalistów najlepszych jednostek antyterrorystycznych na świecie. Podczas sytuacji nadzwyczajnych jednostka zapewnia wsparcie innym służbom bezpieczeństwa Izraela. Większość jej członków była uczestnikami elitarnych oddziałów specjalnych izraelskiej armii i brała w przeszłości aktywny udział w różnych operacjach specjalnych, w tym poza granicami Izraela. Są oni również mistrzami w sztuce walki wręcz „Krav Maga” (izraelska sztuka walki oparta na samoobronie), w strzelectwie wyborowym, w zakresie ochrony osobistej i innych.

Po ukończeniu kursu, członkowie jednostki są podzieleni na oddziały, które pełnią całodobowe dyżury przez siedem dni w tygodniu. Masada specjalizuje się we wszystkich zdarzeniach związanych z opanowywaniem obiektów i odbijaniem zakładników, w tym zdobywaniu i przejmowaniu cel więziennych lub pojazdów transportujących więźniów przez jednostkę „Nahshon”.

Oddział składa się z dwóch dużych grup szturmowych. Do zadań zespołu „przejmowania” należy opanowywanie obiektów i odbijanie zakładników, natomiast zadaniem zespołu „forsowania” jest siłowe otwieranie drzwi więziennych. Opór drzwi pokonywany jest dwoma sposobami: „na zimno”, czyli są wyważane specjalnie do tego celu przeznaczonym taranem oraz „na gorąco”, co oznacza, że są wysadzane za pomocą materiałów wybuchowych. Sytuacje te wymagają wysokiego poziomu profesjonalizmu z uwagi na możliwość dokonania niezamierzonych zniszczeń lub możliwość wyrządzenia ran osobom przebywającym w opanowywanych pomieszczeniach. Dlatego członkowie zespołu „forsowania” odbywają podstawowe szkolenie dotyczące stosowania ładunków wybuchowych w jednostce inżynierskiej izraelskiej armii „Yahalom”. Następnie przechodzą specjalne przeszkolenie w zakresie zapoznania się ze specyfiką działań w zakładach karnych.

W skład Masady wchodzi również negocjatorzy, którzy ściśle współpracują z grupą negocjacyjną policji. Od pewnego czasu Masada szkoli również strażników więziennych w zakresie podstawowych zasad negocjacji, aby w przypadkach koniecznych umieli wykorzystać techniki negocjacyjne do czasu przybycia z pomocą oddziałów Masady²².

Członkowie oddziału jako pierwsi na świecie zostali uzbrojeni w najnowocześniejszy izraelski karabin szturmowy Tavor. Jednak jednostka, z uwagi na charakter swojego działania, polegający przede wszystkim na rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych bez użycia broni ostrej, została wyposażona w najnowszej generacji, zaawansowane technicznie unikatowe środki przymusu bezpośredniego. Jako pierwsi w Izraelu zaczęli używać nową broń zwaną Corner Shot, w charakterze wyrzutni pocisków niepenetracyjnych. Ponadto oddział używa różnego rodzaju miotaczy środków chemicznych oraz granatów akustycznych. Z uwagi na swoją specjalizację i wysokie kwalifikacje operatorzy jednostki okresowo szkolą również członków innych izraelskich i zagranicznych jednostek specjalnych w użyciu nowatorskich środków przymusu bezpośredniego²³.

Masada wyróżnia się spośród innych izraelskich jednostek specjalnych za sprawą nietypowych zadań, jakie są przed nią stawiane. Do zadań grupy należą:

- przeprowadzanie akcji ratowniczych (odbijanie zakładników) wewnątrz obiektów więziennych,
- zapewnienie kontroli nad osadzonymi, którzy próbują wziąć zakładników lub wywołać zamieszki oraz podczas wszystkich innych zdarzeń zagrażających życiu lub zdrowiu,
- ubezpieczanie pojazdów IPS podczas transportowania osadzonych i przeciwdziałanie ewentualnym atakom na konwój,
- wspieranie innych jednostek specjalnych izraelskiej armii, straży granicznej i policji,
- prowadzenie rozpoznania zamiarów godzących w porządek i bezpieczeństwo jednostek penitencjarnych,
- kontrolowanie i przeszukiwanie więzień,
- udział w pościgach za zbiegłymi więźniami²⁴.

²² „Masada” Israel Prison Service’s takeover unit, „iHLS”, 23.03.2013 r., <http://i-hls.com/2013/03/masada-israel-prison-services-takeover-unit/> (dostęp: 29.01.2016).

²³ *Israeli Prison Service Special Forces*, <http://www.isayeret.com/content/units/le/ips/article.shtml> (dostęp: 29.01.2016).

²⁴ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit. s. 9; „Masada” Israel Prison Service’s takeover unit, op. cit.

Z uwagi na potencjalne zagrożenie bezpieczeństwa osobistego członkowie oddziału objęci są ochroną danych osobowych. Podczas interwencji chronią swój wizerunek używając kominiarek. Sposób ich działania jest precyzyjny, a przeprowadzane przeszukania tak skuteczne, że w ich trakcie ujawniane są przedmioty, których pierwotnie nie poszukiwano.

Ważną rolę w ich działalności odgrywa zbieranie informacji oraz planowanie scenariuszy potencjalnych zagrożeń. Przygotowując się do działań interwencyjnych zespoły ćwiczą zarówno we własnym kompleksie treningowym, jak i w różnych obiektach więziennych²⁵.

Doświadczenia Masady związane z działaniami specjalnymi spowodowały, że Izraelska Służba Więzienna i jednostka Masady, jako jej część, uczestniczą obecnie we wszystkich działaniach związanych z bezpieczeństwem państwa. W ostatnich latach odnotowano dużo wydarzeń nadzwyczajnych z udziałem więźniów, w tym np. ucieczkę trzynastu więźniów z kontrolowanego przez Izrael Zachodniego Brzegu. Członkowie Masady używając tych samych metod, do których są przygotowywani na wypadek odbijania zakładników w więzieniach, dotarli do miejsc ukrywania się zbiegów i doprowadzili do ich ponownego osadzenia w zakładzie karnym.

Ponadto, operatorzy oddziału są ekspertami dla wszystkich jednostek specjalnych Izraela w zakresie używania nieśmiertelnych broni do rozwiązywania sytuacji kryzysowych. W przypadku planowania operacji z wykorzystaniem takich środków, jednostki te muszą uzyskać akceptację Masady. W ostatnim czasie zainteresowanie metodami stosowanymi przez Masadę wyraziła izraelska Policja, która planuje ich wykorzystanie przez specjalne jednostki patrolowe²⁶.

Nahshon²⁷

Początkowo oddział nosił nazwę ABM (akronim słów: ochrona i działanie). W 1993 r., na cześć Nahshona Bena Aminadava, postaci biblijnej, która jako pierwsza weszła do Morza Czerwonego prowadząc za sobą resztę narodu izraelskiego, jednostka została nazwana jego imieniem.

²⁵ W ramach współpracy Służby Więziennej i IPS w 2006 r. grupa ośmiu polskich funkcjonariuszy przebywała na szkoleniu w oddziale Masada.

²⁶ „Masada” *Israel Prison Service's takeover unit*, op. cit.

²⁷ J. Czołgoszewski, *Zarządzenie więzieniami...*, op. cit., s. 450-452.

Jednostka odpowiada przede wszystkim za konwojowanie więźniów, zapewnienie bezpieczeństwa w trakcie transportu oraz podejmowanie interwencji w celu zapewnienia porządku i bezpieczeństwa podczas wypadków nadzwyczajnych w obiektach więziennych. Oddział został utworzony w 1973 r., a bezpośrednio zwierzchnictwo nad nim pełni szef ds. bezpieczeństwa IPS.

W związku ze zmianami, jakie zaszły w więziennictwie, przede wszystkim znacznym wzrostem „więźniów bezpieczeństwa”, w 2003 r. działalność jednostki Nahshon została zreorganizowana. Powierzono jej wykonywanie zadań nie tylko na rzecz więziennictwa, ale także zlecane przez izraelską armię, Generalną Służbę Bezpieczeństwa oraz Policję.

Jednostce wyznaczono następujące zadania:

- konwojowanie osadzonych między jednostkami penitencjarnymi, policją, armią, służbą bezpieczeństwa,
- konwojowanie tymczasowo aresztowanych przed sądy wojskowe na terytoriach spornych, zapewnienie im bezpieczeństwa podczas procesu,
- konwojowanie tymczasowo aresztowanych do Sądu Najwyższego, zapewnienie im bezpieczeństwa podczas procesu,
- udział w przeprowadzaniu szeroko zakrojonych przeszukiwań więzień w celu odnalezienia nielegalnej broni, narkotyków, telefonów komórkowych itp.,
- zapewnienie bezpieczeństwa pozostającym w zagrożeniu strażnikom lub ich rodzinom,
- konwojowanie więźniów z zagranicy na mocy porozumień międzyrządowych,
- przywracanie porządku i bezpieczeństwa podczas wypadków nadzwyczajnych²⁸.

Oddział podzielony jest na trzy zespoły rozmieszczone na terenie całego kraju:

1. Zespół Południowy – rozlokowany w pobliżu południowego kompleksu więziennego.
2. Zespół Północny – znajdujący się w więzieniu Meggido.
3. Zespół Centralny – umieszczony wraz z pomieszczeniem dowództwa w sekcji centralnej.

²⁸ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit., s. 4-5.

Jednostka w swoim wyposażeniu posiada wiele środków transportowych (autobusów i innych pojazdów) specjalnie przystosowanych do przewożenia więźniów. Konwojowanie osadzonych odbywa się tylko po specjalnie wytyczonych trasach, nad którymi kontrolę sprawują poszczególne zespoły. Konwoje wykonywane są w taki sposób, aby każdy zespół działał tylko w strefie, za którą jest odpowiedzialny.

Kierownictwo oddziału składa się z funkcjonariuszy operacyjnych, instruktorów strzeleckich oraz instruktorów sztuk walki, a kadre oddziału stanowi ok. 300 specjalnie dobranych funkcjonariuszy, którzy przechodzą specjalistyczne pięciomiesięczne szkolenie.

Program szkolenia przewiduje ćwiczenia w zakresie:

- działań taktycznych, polegających na dynamicznym opanowywaniu zajmowanych przez przeciwnika małych pomieszczeń (ang. CQB „Close Quarters Battle”),
- udziału zwartych oddziałów w tłumieniu zamieszek, buntów itp. (ang. „Riot control”),
- konwojowania osadzonych i reagowania na możliwe scenariusze związane z zakłóceniem przebiegu transportu,
- użycia środków przymusu bezpośredniego oraz sztuki walki „Krav Maga”,
- przepisów prawa karnego, karnego wykonawczego oraz działań psychologicznych zmierzających do zminimalizowania możliwości użycia środków ostatecznych,
- działań w każdej jednostce penitencjarnej izraelskiego więziennictwa²⁹.

Każdy z członków oddziału musi zaliczyć test sprawnościowy, który przeprowadzany jest raz na 6 miesięcy.

W celu sprawnego wykonywania powierzonych zadań dokonano podziału jednostki na 13 dużych zespołów, w skład których wchodzi 13 funkcjonariuszy oraz dowódca. Ponadto istnieje również 10 mniejszych zespołów, składających się z 4 funkcjonariuszy pod kierownictwem jednego z członków zespołu, niemającego jednak specjalnych uprawnień dowódczych.

W ramach oddziału działają następujące zespoły specjalne:

²⁹ *Israeli Prison Service Special Forces*, op. cit.

- Zespoły generalnej służby bezpieczeństwa – 5 małych grup, które konwojują tymczasowo aresztowanych do czynności procesowych przeprowadzanych przez tę służbę.
- Zespoły aresztów śledczych – 5 małych grup, które przewożą do aresztów śledczych tymczasowo aresztowanych za udział w atakach terrorystycznych, którym przedłużono czas trwania aresztu tymczasowego.
- Zespoły motocyklowe – 6 motocyklistów wykorzystujących 3 motocykle. Motocykliści ubezpieczają w czasie jazdy czoło konwoju oraz inne pojazdy wchodzące w skład kolumny konwoju. Zajmują się również zabezpieczeniem terenu oraz rozpoznaniem zagrożeń mogących nastąpić na trasie przejazdu. Są gotowi do działania w każdym nadzwyczajnym przypadku (próby napaści na konwój i odbicia więźniów, jego ostrzelanie itp.).
- Zespół z psami – 6 przewodników wraz z 8 psami tropiącymi. Zespół wykorzystywany jest do konwojowania więźniów, którzy podejrzewani są o zamiary terrorystyczne, więźniów kryminalnych, „więźniów bezpieczeństwa” oraz osadzonych podlegających Generalnej Służbie Bezpieczeństwa w celu doprowadzenia ich przed sądy wojskowe (jednak nie mogą towarzyszyć im w drodze do Sądu Najwyższego). Zarówno psy, jak i ich przewodnicy, przechodzą 6-miesięczne szkolenie³⁰. Na zakończenie szkolenia przewodnicy otrzymują specjalne certyfikaty³¹.

Konwoje realizowane są zarówno w dzień, jak i w nocy. Stąd członkowie oddziału narażeni są na niebezpieczeństwa, takie jak np.:

- zaplanowane ataki na konwoje z użyciem broni palnej oraz ładunków wybuchowych umieszczonych na trasie przejazdu,
- ataki mające na celu uwolnienie więźniów,
- napaści fizyczne więźniów na funkcjonariuszy,
- ucieczki osadzonych z pojazdów (zaplanowane, bądź wynikające z dogodnych sytuacji),
- zamieszki oraz rozruchy wywołane przez osadzonych lub inne osoby w sądach³².

³⁰ W 2006 r. siedmiu izraelskich funkcjonariuszy wraz z zakupionymi przez IPS psami uczestniczyło w kursie dla przewodników psów służbowych zorganizowanym w Zakładzie Karnym w Czarnem. Z przekazywanych informacji wynikało, że przeprowadzone w Polsce szkolenie przewodników oraz przygotowanie do służby psów przyczyniło się do sukcesów w organizacji i zabezpieczeniu konwojów.

³¹ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit., s. 5-6.

³² *Ibidem*, s. 6.

W historii działania Nahshon tylko raz, w 2002 r., doszło do ucieczki więźnia z pojazdu konwojowego³³.

Dror³⁴

Dror – National Drugs Unit, nazwa kodowa oznaczająca „wolność”³⁵, jest ściśle tajną jednostką wywiadowczą IPS przeznaczoną do przeciwdziałania obecności narkotyków w więzieniach.

Jednostka została utworzona w 1994 r. w związku ze zwiększającą się liczbą narkomanów odbywających karę pozbawienia wolności w izraelskich więzieniach oraz problemami związanymi z przenikaniem narkotyków na teren jednostek penitencjarnych. Organizacyjnie jednostka podlega kierownictwu Wydziału Wywiadu Komendy Głównej IPS. Częścią zadań wywiadowczych jednostki są również misje specjalne wykonywane według instrukcji komisarza IPS³⁶. Jej działalność jest częściowo finansowana przez Izraelską Organizację Antynarkotykową (ADA).

Personel oddziału jest obecny w każdym z izraelskich więzień oraz w obiektach specjalnych. Jednostka jest również odpowiedzialna za Centralny Areszt Hadarim, gdzie przeszukuje się podejrzanych o posiadanie narkotyków. Liczebność oddziału jest informacją niejawną³⁷. Wszyscy jego członkowie mają rozległą praktykę w pracy wywiadowczej lub doświadczenie zdobyte w różnych jednostkach penitencjarnych.

Nabór do jednostki przeprowadzany jest wśród personelu więziennego. Jako jeden z nielicznych oddziałów specjalnych w swoje szeregi przyjmuje również kobiety, którym bardzo często powierza się zadania wywiadowcze prowadzone „pod przykryciem”. Nowi rekruci przechodzą szereg kursów mających na celu przygotowanie ich do zadań specjalnych związanych z pracą operacyjną w zakresie zwalczania narkotyków³⁸.

Kadra oddziału jest podzielona na zespoły, które dokonują ciągłych przeszukiwań, zapewniają stały nadzór, realizują zwolnienia, zapewniają bezpieczeństwo oraz wydają instrukcje pozostałym jednostkom.

³³ years of existence *Prison On Wheels: The IPS Nahshon Unit*, <http://www.mops.gov.il/BPEng/About+MOPS/MOPS+-+A+closer+look/Prison+On+Wheels.htm> (dostęp: 2.05.2011).

³⁴ J. Czołgoszewski, *Przeciwdziałanie narkotykom w izraelskich więzieniach*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2012, nr 74-75, s. 348-354.

³⁵ *Israel Prison Service Annual Report 1996*, http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1990_1999/1998/7/Israel+Prison+Service+Annual+Report+1996.htm (dostęp: 26.07.2011).

³⁶ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit., s. 11.

³⁷ Informacje o liczebności Dror podawane przez IPS są sprzeczne. Jedne mówią, że składa się z „dziesiątek funkcjonariuszy”, inne że jest niewielką, wyspecjalizowaną jednostką.

³⁸ *Israeli Prison Service Special Forces*, op. cit.

Pozostają oni w stałej gotowości (przez 24 godziny na dobę), aby móc skutecznie zareagować na incydenty, które mogą się wydarzyć.

Głównym zadaniem jednostki jest zbieranie informacji, ujawnianie dróg i metod przetrzutu narkotyków oraz dokonywanie przeszukiwań osób odwiedzających osadzonych, a także obiektów więziennych. Podczas sytuacji krytycznych oddział działa jako siła interwencyjna w celu unieszkodliwienia zakłócających porządek w jednostkach penitencjarnych³⁹.

Do najważniejszych zadań jednostki należy⁴⁰:

- poszukiwanie narkotyków, poprzez wyprowadzanie osadzonych z celi oraz doprowadzenie ich do pomieszczenia, gdzie są poddawani całościowemu przeszukaniu,
- udaremnianie oraz zapobieganie przemytowi do więzień zakazanych substancji oraz narkotyków,
- dokonywanie przeszukań osadzonych powracających z przepustek oraz po przybyciu z transportu,
- wykorzystywanie specjalnie szkolonych psów do lokalizowania materiałów wybuchowych oraz narkotyków,
- nadzór nad osadzonymi przebywającymi na przepustkach,
- nadzór nad osadzonymi konwojowanymi do sądów, szpitali itp. w celu przeciwdziałania wniesieniu przez nich po powrocie narkotyków na teren więzienia,
- wykonywanie zakrojonych na szeroką skalę działań, po powrocie osadzonych z przepustek udzielanych w czasie świąt narodowych i świąt mniejszości narodowych, związanych z zapobieganiem przenoszenia narkotyków oraz zakazanych przedmiotów na teren więzienia.

Jednostka Dror, działając w sferze wywiadu wykonuje również ściśle tajne misje, które zlecane są jej przez kierownictwo Wydziału Wywiadu Komendy Głównej oraz komisarza IPS. Działania takie są podejmowane po otrzymaniu odpowiednich informacji ze służb wywiadowczych lub zwierzchnich służb bezpieczeństwa Izraela. Akcje przeprowadzane przez Dror są realizowane zarówno wewnątrz więzień, jak i poza nimi. W celu skutecznego przeprowadzenia zleconych zadań członkowie jednostki, po odpowiednim kamuflażu, mogą być umieszczeni wewnątrz różnych środowisk społecznych, zarówno żydowskich jak i arabskich. Często działają wówczas w przebraniu i są wyposażeni we wszystkie

³⁹ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit., s.11.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 11-13.

przedmioty niezbędne do wykonania zadania. Na potrzeby wykonywanych misji specjalnych członkowie Dror przechodzą szkolenie w sztuce kamuflażu oraz w zakresie zmiany tożsamości. Hasłem ich szkolenia jest osiągnięcie takich umiejętności, „by być niczym kameleony zmieniające kolor”. Rezultaty ich działań są często wykorzystywane jako materiały dowodowe w sprawach kryminalnych⁴¹.

Jednostka działa w oparciu o semestralny plan pracy, podzielony na tygodnie treningu związanego z nauką dokonywania przeszukań, przeprowadzaniem zwolnień osadzonych oraz ze sposobami przygotowywania się do wypełniania zadań. Pracę zespołów nadzoruje profesjonalnie przygotowana kadra, którą stanowią doświadczeni, obecni lub byli funkcjonariusze wywiadu, oficerowie operacyjni, oficerowie zadaniowi oraz oficerowie wywiadu specjalnego⁴².

Z uwagi na specyfikę działania członkowie Dror, poza obowiązkowym wyszkoleniem dla wszystkich funkcjonariuszy, przechodzą intensywne szkolenie z zakresu technik śledczych oraz wywiadowczych. Ponadto do tego niezwykle intensywnego programu zostało włączone szkolenie detektywistyczne, którym zajmują się starsi stopniem detektywi IPS. Funkcjonariusze Dror, tak samo jak policja, mają pełne prawo obserwować, zatrzymywać, a także przeszukiwać osoby znajdujące się na terenie podległym IPS⁴³.

Głównym narzędziem, jakim posługują się członkowie jednostki, są informacje oraz materiały wywiadowcze zdobywane przez IPS oraz służby policyjne, a także przez własny wywiad podczas prowadzonych działań operacyjnych⁴⁴. Ponadto oddział posługuje się informacjami zdobywanymi wewnątrz – od osadzonych oraz osób spoza populacji więziennej⁴⁵. Dror posiada własnych analityków wywiadowczych, którzy badają wszystkie uzyskiwane informacje, nadają im odpowiednie priorytety, i na tej podstawie rekomendują podjęcie odpowiednich działań. Członkami oddziału są również opiekunowie psów tropiących specjalnie wyszkolonych do szukania narkotyków⁴⁶.

⁴¹ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit., s. 13.

⁴² *Ibidem*, s. 11.

⁴³ H. Nitzan, *Dror – An Elite Anti-Drugs Unit*, „Innovation Exchange”, Nr. 9, 01.04.2001, s. 18, <http://www.mops.gov.il/BPEng/InformationCenter/Corrections/DrorAnEliteAntiDrugUnit.htm> (dostęp: 26.07.2011).

⁴⁴ *Dror: The IPS's Unique Operational Intelligence Unit*, Israel Prison Services Spokesperson Office, (brak roku wydania), s. 65.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *The Special Units of the Israel Prison Service*, op. cit., s. 14.

Jednostka dysponuje specjalistycznym pomieszczeniem służącym do wykrywania narkotyków, wyposażonym w „urządzenia” zdolne do wykrywania narkotyków wewnątrz ludzkich ciał⁴⁷. Urządzenia te są niezwykle skuteczne i bardzo dobrze spełniają profilaktyczną rolę⁴⁸. Posiada też specjalnie wyposażoną toaletę, której zadaniem jest przechwytywanie narkotyków znajdujących się w ciałach więźniów⁴⁹.

Oddział przeprowadza również akcje prewencyjne, które mają na celu zapobieganie przemytowi broni, amunicji, materiałów wybuchowych oraz innych niebezpiecznych narzędzi. Dokonuje przeszukań w celu odkrycia ukrytej oraz produkowanej na miejscu broni i materiałów wybuchowych. Ponadto Dror stara się nie dopuścić do wniesienia na teren więzień telefonów komórkowych. Te działania profilaktyczne znacząco wpływają na utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych. Przy współpracy z jednostkami takimi jak Masada, działa również w przeciwdziałaniu akcjom terrorystycznym. Dror współdziała także z innymi jednostkami podległymi, m.in. Izraelskiej Służbie Bezpieczeństwa oraz armii.

W 2010 r. działalność Dror została gruntownie zreorganizowana, a jej podstawowe zadania zredefiniowane. Z jednostki antynarkotykowej przeobraziła się w oddział o zasięgu ogólnokrajowym, którego celem jest zwalczanie przestępczości wewnątrz i na zewnątrz murów więziennych. Jego specjalnością stało się zatrzymywanie przestępców narkotykowych na gorącym uczynku. Ponadto w celu zwiększenia efektywności jednostki zdecydowano o podziale jej na dwunastoosobowe zespoły.

Reforma dotyczyła dwóch płaszczyzn działania: zadań operacyjnych oraz administracyjnych. Zadania operacyjne skupiają się głównie na postępowaniu z osadzonymi, którzy starają się przemycać narkotyki oraz odgrywają kluczową rolę w rozwoju przemocy w jednostkach penitencjarnych. Z tego powodu inspektorzy Dror przede wszystkim skupiają się na uniemożliwianiu im działalności niezgodnej z prawem. Na polu administracyjnym dokonano natomiast zmiany strategii szkolenia jednostki. W każdym miesiącu jeden dzień poświęcany jest na intensywny trening, zarówno fizyczny (obchodzenie się z bronią, sztuki walki, ćwiczenia

⁴⁷ Prawdopodobnie urządzeniem tym jest cyfrowy rentgenowski skaner umożliwiający wykonywanie bezkontaktowej wizualnej kontroli osobistej. Skaner umożliwia m.in. wykrycie narkotyków ukrytych wewnątrz ludzkiego ciała. W Polsce takie urządzenie na swoim wyposażeniu Areszt Śledczy w Piotrkowie Trybunalskim.

⁴⁸ *Dror: The IPS's Unique Operational Intelligence Unit*, op. cit., s. 64.

⁴⁹ *Ibidem*.

fizyczne), jak i teoretyczny (obejmujący tematy bezpieczeństwa, prawa itp.). Raz na dwa tygodnie ma miejsce także szkolenie grupowe. Ponadto, we współpracy z Wydziałem Szkolenia IPS przeprowadzany jest trzytygodniowy kurs „detektywistyczny” w centralnym ośrodku szkolenia Aryeh Nir w Ramla. Wykładowcami i instruktorami szkolenia są przedstawiciele pionu wywiadowczego policji, przedstawiciele służb bezpieczeństwa oraz armii. Z kolei członkowie Dror przeprowadzają szkolenia dla kadry więziennej w zakresie dotyczącym wykrywania narkotyków i innych niebezpiecznych narzędzi⁵⁰.

Dzięki działalności tej specjalnej jednostki w ostatnich latach zdecydowanie spadła liczba ujawnianych w więzieniach narkotyków oraz prób ich przemytu. Wprawdzie więźniowie byli i są „ekspertami” w zdobywaniu i handlu substancjami odurzającymi, to stosowane obecnie przez Dror narzędzia i techniki skutecznie ograniczyły obecność tych sytuacji w więzieniach, dając tym samym szansę osadzonym chcącym zerwać z nałogiem na podjęcie leczenia.

Zakończenie

We wszystkich krajach oddziały specjalne spełniają określoną rolę w systemie utrzymania porządku publicznego oraz zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Izraelskie jednostki specjalne przeznaczone do reagowania w więzieniach w swoich działaniach wykorzystują siły i środki służące minimalizowaniu skutków ich użycia dla zdrowia i życia osób wobec których je użyto; temu celowi służy m.in. odpowiedni nabór członków zespołów oraz szeroko rozwinięty system szkoleń.

Trzy elitarne jednostki specjalne IPS, które posiadają swoją specjalizację działania, tj. Masada – jednostka szybkiego reagowania, Nahshon – jednostka konwojowania więźniów oraz Dror – jednostka zwalczająca narkotyki, w sytuacjach kryzysowych umiejętnie się uzupełniają i ze sobą współdziałają.

Utworzenie i reorganizacja oddziałów do zadań specjalnych niewątpliwie było skuteczną odpowiedzią izraelskiego więziennictwa na nowe wyzwania związane z przeludnieniem zakładów penitencjarnych oraz

⁵⁰ Ibidem, s. 62-63.

wzrostem liczby „więźniów bezpieczeństwa” stanowiących zagrożenie dla ładu i porządku w więzieniach.

Dotychczasowe doświadczenia związane z działalnością jednostek specjalnych wykazują, że cel ich powołania został spełniony. Specyfika i zakres działań wymaga od funkcjonariuszy tych oddziałów stałego doskonalenia umiejętności w zapobieganiu wydarzeniom nadzwyczajnym oraz zapewnieniu bezpieczeństwa, zarówno funkcjonariuszom, jak i osadzonym. Oddziały te potwierdziły, że są skutecznymi narzędziami utrzymania porządku i bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych.

Bibliografia

- Czołgoszewski J., *Zarządzenie więzieniami w doświadczeniach polskich i izraelskich*, [w:] Bulenda T., Rzepliński A. (red.), *Modernizowanie więziennictwa*. V Kongres Penitencjarny, UW IPSiR, CZSW, Warszawa 2015.
- Czołgoszewski J., *Przeciwdziałanie narkotykom w izraelskich więzieniach*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2012, nr 74-75.
- Dror: The IPS's Unique Operational Intelligence Unit*, Israel Prison Services Spokesperson Office, (brak roku wydania).
- Górski A., *Pięć Dawida. Tajne służby Izraela*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2016.
- Hass A., *Prisoners Break Hunger Strike at Shikma Prison*, „Haaretz”, 29.08.2004 r.
- Izrael. Palestyńscy więźniowie zakończyli protest głodowy*, „Gazeta Wyborcza”, 25.06.2014 r.
- „Masada” *Israel Prison Service's takeover unit*, „iHLS”, 23 marca 2013 r.
- Nitzan H., *Dror – An Elite Anti-Drugs Unit*, „Innovation Exchange” nr. 9, 01.04.2001 r.
- Pływaczewski E., Pomiankiewicz J., *Więziennictwo jako element systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa – wariant polski i aspekty międzynarodowe*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, 2014, nr 82.
- Polska Służba Więzienna. Informator 2010*, CZSW, Warszawa 2010.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 14 marca 2013 r. w sprawie Arafata Dżaradata i sytuacji palestyńskich więźniów w izraelskich więzieniach (2013/2563(RSP)), P7_TA(2013)0102.
- Security Inmates in the Israel Prison Service*, Office of the Israel Prison Service Spokesperson, 2007.
- The Special Units of the Israel Prison Service*, IPS – Spokesperson's Department (brak roku wydania).
- Zarządzenie nr 14 dyrektora generalnego Służby Więziennej z 31.03.2010 r. w sprawie zasad organizacji i zakresu działania etatowych Grup Interwencyjnych Służby Więziennej.

Źródła internetowe:

- Israeli Prison Service Special Forces*, <http://www.isayeret.com/content/units/le/ips/article.shtml>
- Prison On Wheels: The IPS Nahshon Unit*, <http://www.mops.gov.il/BPEng/About+MOPS/MOPS+-+A+closer+look/Prison+On+Wheels.htm>,
- Israel Prison Service Annual Report 1996*, http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1990_1999/1998/7/Israel+Prison+Service+Annual+Report+1996.htm
- www.ips.gov.il

<http://nolegalfrontiers.org/en/general-information/military-prisons>

<http://viva.webd.pl/news/news.php?news=vivanews/2007/10/0412628.php>

<http://nolegalfrontiers.org/en/general-information/military-prisons>

<http://www.haaretz.com/print-edition/news/prisoners-break-hunger-strike-at-shikma-prison-1.133025>

<http://bliskiswchod.pl/2012/05/protest-glodowy-palestynskich-wiezniow-trwa/>

http://wyborcza.pl/1,91446,16213077,Izrael_Palestynscy_wiezniowie_zakonczyli_protest_glodowy.html

<http://www.izrael.badacz.org/historia/palestynaon15.html>

<http://mops.gov.il/English/CorrectionsENG/IPSUnitsENG/Pages/Nachshon--Prisoner-Transportation.aspx>

<http://i-hls.com/2013/03/masada-israel-prison-services-takeover-unit/>